

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY
FACULTY OF PHILOSOPHY AND POLITICAL SCIENCE

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОСОФИИ И ПОЛИТОЛОГИИ

Қазақстан 2050

Жас ғалымдар мен студенттердің халықаралық
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ» ғылыми конференциясының

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, 2014 ж., 8-11 сәуір

III Том

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, 8-11 апреля 2014 г.

Том III

MATERIALS

of International Scientific Conference
of Students and Young Scientists
«FARABI ALEMI»

Almaty, April 8-11, 2014

Volume III

Председатель редакционной комиссии:

Масалимова А.Р. – доктор философских наук, профессор,
декан факультета философии и политологии

Заместители председателя редакционной комиссии:

Омирбекова А.О. – кандидат философских наук, доцент, заместитель декана по научно-инновационной деятельности и международным связям факультета философии и политологии
Нурышева Г.Ж. – доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой философии
Насимова Г.О. – доктор политических наук, профессор, заведующий кафедрой политологии
Абдирайымова Г.С. – доктор социологических наук, профессор, заведующий кафедрой социологии и социальной работы
Мынбасва А.К. – доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой общей и этнической педагогики
Курманалиева А.Д. – доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой религиоведения и культурологии
Калымбегова Э.К. – кандидат психологических наук, доцент, заведующий кафедрой общей и этнической психологии

Материалы международной научной конференции студентов и молодых ученых «Фараби әлемі». Алматы, 8 – 11 апреля 2014 года. В 3-х т. Т.ІІІ. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 262 с.

ISBN 978-601-04-0602-5

В сборнике представлены доклады и выступления участников международной научной конференции студентов и молодых ученых «ФАРАБИ ӘЛЕМІ» факультета философии и политологии, организованной Советом молодых ученых, преподавателями, магистрантами и докторантами факультета философии и политологии. В работе конференции приняли участие молодые ученые из различных вузов Казахстана и стран СНГ.

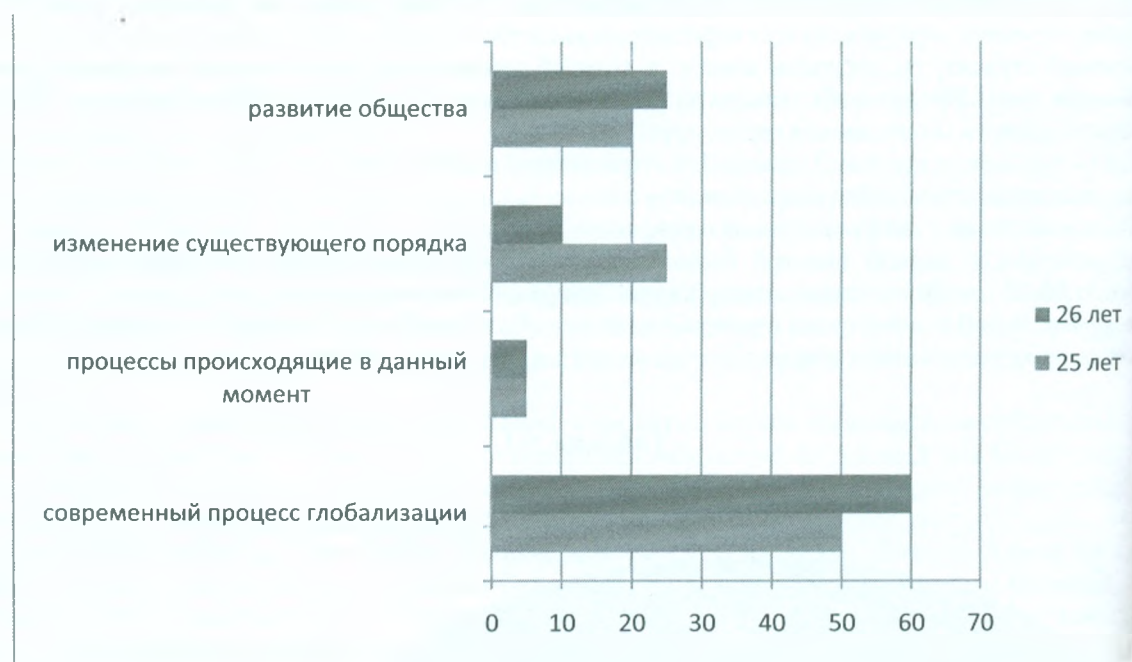
В данном сборнике содержатся статьи и доклады по актуальным проблемам философии, культурологии, религиоведения, политологии, социологии, психологии и педагогики.

Статьи изданы в авторской редакции.

дени человека от обезьяны и мотивируют это тем, что между нами есть много схожего и похожего. В итоге опроса были получены следующие результаты: 1 за то, что человек создание божье отметили респондента; 2 за то, что человек произошел от обезьяны отметили 3 респондента; 3 за то, что человек является существом из другой планеты отметили 10 респондентов; 4 за то, что человек является одним из живых существ на Земле отметили 5 респондентов.

Проанализировав, полученный результат автор пришел к выводу, что, не смотря на более 70 лет эксперимент по построению общества без религии на основе идей коммунизма, более половины респондентов понимают человека как создание божье. Вторым по количеству ответов респондентов обозначают человека как существа из другой планеты. Данный результат получен за счет более активного интереса людей о своем происхождении и одновременно попыткой определить свое место в рамках единой системы мироздания. Результаты опроса по первому вопросу отмечают рост религиозного самосознания людей и его активное влияние на их мировосприятие и одновременно идет процесс глобализации в рамках которого человечество пытается выявить единую теорию о своем происхождении для ускорения данного процесса.

По вопросу №2: В соответствии с постановкой следующего вопроса, мнение респондентов во многом являются схожими ввиду незначительной разницы в возрасте респондентов (см. таблица №2)

В соответствии с данной диаграммой мы видим, что более половины респондентов считают процесс модернизации как современный процесс глобализации. Данная тенденция связана, в связи с тем, что данная возрастная группа респондентов, начиная с самого рождения, находилась под активным влиянием идей глобализации и создания единого мирового сообщества. Вторым по значимости определением данного понятия является развитие общества. Во многом это связано с тем периодом, который переживают страны бывшего СССР. Модернизация, реформы, изменения стали неизменным лексиконом, используемым в официальных документах и программах. Третье по значимости определение модернизации является изменение общества. Но хоть респондентов отделяет год разницы, респондентам, которым исполнилось 25 лет, более готовы к изменениям существующего порядка и менее активны в определении данного понятия. Последним по значимости является определение понятия модернизация в качестве процесса происходящего в данный момент.

Возрастная группа респондентов	Развитие общества	Изменение существующего порядка	Процессы, происходящие в данный момент	Современный процесс глобализации
25 лет	20%	25%	5%	50%
26 лет	25%	10%	5%	60%

Проанализировав полученный результат автор пришел к выводу, что, данный результат был определен ввиду активного влияния Западных ценностей и демократизацией государств на процесс модернизации СНГ. Единственной разницей в ответе респондентов является пункт третий: не смотря на незначительную разницу в возрасте, респондентам, которым исполнилось 26 лет, более готовы к изменениям существующего порядка и менее активны в определении данного понятия.

халық бірдей ақпаратты қабылдау бойынша ұқсас үдерісті басынан кешіреді. Осы арқылы миллиондаған адамдар психикалық өзара әрекеттестікке көшеді, ұжымдық ойлау пайда болады.

Ақпараттық дәуірде бірінші кезекте, БАҚ-тың тірегі ретінде «аудиовизуалды мәдениет» шығады. Кино, әсіресе теледидар ықпалымен «экрандық мәдениет» деп аталатын құбылыс пайда болады. Соңғы он жылдың ішінде көптеген ғалымдар, теледидарды «өмірдің басты ұстазы» деген ойды қолдауы бекер емес.

XX ғасыр мәдениет саласындағы «парадигмалардың алмасуымен» белгілі болды. Өткен ғасырдың барысында мәдениет және өнердің негізгі қызметтері өзгеріске ұшырады. Бұл классикалық ағартушылық мәдениеттен ойын-сауықтық қызметтері басым бұқаралық мәдениетке көшуге алып келді. Мұндай трансформацияның басты механизмдерінің бірі мәдениет және коммуникация саласында ақпарат, оның ішінде көркем ақпарат тарату қызметі баспасөз және жазба тілден бөлек үлкен ауқымда экранға тиісті бола бастады. Бүкіл заманауи мәдениет аудиовизуалды коммуникацияның басымдылығына ұшырады. Экрандық немесе аудиовизуалды мәдениет – адамдардың арасындағы қарым-қатынастың дәстүрлі формаларын, яғни тікелей байланыс жасау және жазу мәдениетін толықтырып отырған жаңа коммуникативтік парадигма. Экрандық мәдениет XIX ғасырдың аяғында кинематографпен бірге туындап XX ғасырдың ішінде бұқаралық мәдениеттің негізін құрайтын нормаларды, саптарды, дәстүрлер мен құндылықтарды қалыптастырудың басты механизміне айналды. Аудиовизуалды коммуникациялардың техникалық мүмкіндіктері мәдениеттің жаһандану үдерісіне бастама болды.

Физиканың іргелі ғылыми ашылыстарынан бастау алған ғылыми-техникалық революция (ФТР) қоғамның өндіруші күштерін түбегейлі өзгертіп, адам қызметінің барлық саласында ақпарат қажеттілігін тудырды. Ғылыми-техникалық революция ғылыми жетістіктердің арқасында ғылымды жетекші өндіріс күшіне айналдырып отыр. ФТР білім беру сапасының, адамдардың біліктілігінің, өндірісті ұйымдастырудың және өндіріс мәдениетінің, еңбектің өнімділігінің артуымен көрініс береді.

Аудиовизуалды құралдарды сипаттай отырып, бұл феноменнің қай салада пайда болатынын түсінуіміз қажет. Мәдени санада бізді қызықтырып отырған аудиовизуалды ұғымы, ең алдымен кино мәдениетіне қатысты. Алайда уақыт өте келе неше түрлі аудиовизуалды өнімдер пайда болуда, олар бастапқыда кино мәдениетінің феномендеріне жақын бола отырып, кейіннен олардың орындарын басып алып отыр. Жалпы алғанда бұл ұғымның басты белгісі көру және есту арқылы, оның боямалылығымен берілген құбысты қабылдау болып табылады. Аудиовизуалды тікелей байланысты электронография ұғымы бар. Ол дыбыстық және бейнелік сигналдарды жазатын жаңа технология, ол тіпті виртуалды шындықтың сигналдарын да жаза алады. Мұндай үдерістер адамның продуктивті қызметінің технологиялық жанамалану механизмдерін қалыптастырады. Алғашқы пайда болған кинолардың ұрандарын келтіріп отетін болсақ, «Өмір шындығына тап беріп, толықтай көрсету», «Өмірмен тең деңгейдегі фильмді жарату» деген мақсатта ұрандаса, кейіннен бұған қарама-қайшы «Өмірде мұндай болмайды» не болмаса барлығы керемет болып отырған жағдайда айтылатындай «барлығы кинодағыдай» деген тіркестер туа бастады.

Электронографияға байланысты біздің назарымызды мәдениеттің басқа бір саласы «компьютерлік өнер», ең алдымен «компьютерлік ойлау» саласы аударып отыр. Себебі бұл адамның көз тартар қызметінің эволюциясы салдарына байланысты жаңа технологиялардың бір түсі. Виртуалды машиналар – компьютерлердің пайда болуы арқылы пайдаланушыға шынайылықты сезіммен қабылдау мүмкіндігі жаратылды. Бұл өз кезегінде шығармашылық қиялдың жаңа мүмкіндіктерін жүзеге асыру деген сөз. Мәдениетте елес категориясы толықтай өзгеріске түсіп отыр. «Біз ертегіні шынайылыққа айналдыру үшін туылдық» деген ескі коммунистік ұранды қазіргі аудиовизуалды мәдениеттің ағымдағы жарнамалық ұранына айналдыруға әбден болады.

Экран аудиовизуалды мәдениеттің орталық құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл үлкен киноэкран немесе ұялы телефонның кішкентай дисплейі болуы мүмкін, не теледидар экраны мен дербес компьютер мониторы болуы мүмкін, «бейнеқабырға» не жарнамалық дисплей болуы мүмкін, ол тіпті газет және баспасөздің «экраны» болуы мүмкін. Осы түсініктердің барлығын қамтитын және жалпы алғанда адамдардың назарын өзіне аударатын ақпарат құралы ол – экран. Технологиялық жаңалықтардың пайда түрлі экзотикалық түрлерінің пайда болуы қазіргі адамның осындай ақпараттық терминалдармен әрқилы байланыс формаларының эволюциясы нәтижесінде туындап отыр.

Д. Оруэллдің «1984» еңбегі ақпараттық мәдениет субъектілерінің адам ақыл-ойын манипуляциялау қызметін сипаттайды. Кітапта, үкіметтің бұқаралық ақпарат құралдарына толыққанды бақылауды іске асырып жатқандығы бейнеленген. Бұл кітап ақыл-ой, іс-әрекетін манипуляциялау мен цензураға қарсы күресудегі мықты қаруға айналғандықтан, оған он жыл бойы Кеңес одағында тыйым салынды. Оруэлл жеке адамның өміріне етене араласатын, мемлекеттік үгіт-насихаттарды көрермендерге жеткізумен қатар, оларға тыңшылық жасау мүмкіндігі бар теледидарлық экран секілді аудиовизуалды технологияларға бағыт берді. Алайда ол уақытта қазіргі кездегі коммуникацияның жаңа жетістіктері оның ойына кіріп те шыққан жоқ [2, 48].

Бүгінгі таңда, елімізде ақпараттық технология саласы қарыштап дамып келеді. Соңғы жылдардың

ндаған
ығады.
ңғы он
емес.
ырдың
ылық
тұндай
оның
иссілі
рады.
фор-
тивтік
рдың
арды
мүм-
FTP)
ілігін
діріс
ыру-
үміз
тіне
кино
тыр.
лген
бар.
тың
іма-
етін
ген
лғы
лік
тар
тар
дігі
өз.
пін
ра-
ан
ер
не
ы
пе
ы
у
се
ы
л
э,
а
е
і

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың тапсырмасымен «Мәдениет», «Білім», «Балапан» телсарналары елордамыз Астанада алып Медиаорталық бой көтерді. Қазақстан телсарнасы толығымен қазақ хабар тарата бастады. Алайда, қазіргі таңда еліміздегі телсарналардың басым көпшілігі шетел телсарналарын қайталап, рейтинг қуалап, арзан, сапасыз хабарлар беріп жүргендері жасырын емес. Бүгінгі телсарналарда жастарды жалықтырмайтын, олардың ойын терең дамытып, қиялын өсіретін, адамгершілік қасиетін бабаттылыққа, отансүйгіштікке тәрбиелейтін жобалар азайып кетті.

Ғалымдардың айтуынша, жастайынан көгілдір экраннан қорқыныш пен зорлық-зомбылықты, азғындықты көріп өскен жастардың санасының дамуы тежеліп, мінез-құлқында қатыгездік, еріншектік пен қорқарайдылық пайда болады екен. Соңғы кездері қоғамда бұрын естіп-білмеген қылмыстардың көбейіп кетуі де осымен байланыстыру керек. Бұл – қоғамды іштей мүжіп, үлкен дертке шалдықтыратын қатерлі кездердің бірі. Себебі, бүгінгі экран – осы заманның бесік жыры деп айтуға толық негіз бар. Негізгісі, күн сайын тілі шыға бастаған сәбилерімізден бастап жүз мыңдаған адам теледидар алдында отыр. «Телерадио хабарларын тарату туралы» Заңның мемлекеттік тілде ақпараттар таратуды көздейтін 10-бабы жұмыс істемейде. Бұған қоса, бүгінде еліміздегі ақпарат құралдарының дені – орыс тілді. Бірқатар телесарналар ресейлік арналардан ретрансляция жасау арқылы эфирді толтыруды әдетке айналдырған. Ал қазақ тіліндегі нақты ұлттық рухты, қазақы менталитетті қалыптастыратын, көрермендердің көңілінде күрсініп көп сауалдарға жауап беретін ақпараттық-сараптамалық, әлеуметтік, танымдық хабарлар аз, кейбір телесарналарда қазақ тіліндегі хабарлар түн ортасы ауа, жұрт ұйықтап жатқанда көрсетіледі. Сондықтан, ұрпақ тәрбиелеудегі көгілдір экранның қуатын, күшін, бұқаралылығын, халқымызды азаттық рухта, адамгершілікке, имандылыққа, ибалылыққа, отансүйгіштік пен патриоттық сезімге тәрбиелеуге қолымызмен пайдалануға, еліміздің ақпараттық кеңістігінде орын алған келеңсіз жағдайлардың алдын алуға бағытталған кешенді іс-шаралар қабылдауымыз тиіс» деген бастаманы еліміздің телевизиялық мәдениетіне көңілі көншімеген ұлт зиялылары көтеріп отыр. Бұл әрине аудиовизуалды технологиялардың дамуымен бірге пайда болып отырған күрделі мәселелердің бірі. Біз қаншалықты жан-жақты ақпарат алуымына қол жетімділік алған сайын сайын, біздің алып отырған ақпаратымыз бен бізге ұсынылып отырған бағдарламалар легінің сапасы төмендеп отыр. Бұл қоғамды, оның азаматтарын айқасқан ақпарат алуымында адасушылыққа алып келіп отыр.

Осы тұста ресейлік экрандық мәдениет зерттеушісі К Разногловтың тұжырымдарына тоқталып өтетін болсақ. Соңғы жылдары көрермендердің монитордағы көріп отырғандарына, ондағы көрініске белсенді қатыласуына, көрерменнің телеэкран арқылы өзара әрекеттесуіне негізделген теледидар, яғни «интерактивті теледидар» ерекше рөл атқарып отыр. Бұл мәселе бірнеше жыл бұрын «Кинотанымдық жазбалар» журналының редакциясында пікір алмасудың негізіне айналды [3, 294]. Пікірталастың мәні төмендегілерге алып келді.

Интерактивті теледидар өзінің бойына ойындық сәттерді қосады, яғни адам қандай да бір ақпаратты өзінің білімін дамыту үшін ғана емес, оған қоса өзінің қызығушылығы үшін пайдаланған сәтте интерактивті теледидардың ойындық формасы туады. Сонымен бірге мүлдем ойындық сипатта емес, интерактивті ағартушылық теледидарлар бар. Олар заманауи білім беруде барынша ойын элементтері араласқан, әсіресе бастауыш мектептердегі 13-14 жас аралығындағы балаларға немесе жасөспірімдерге білім беру қолдары, жеңіл қабылдануы үшін таза ойындық форманы енгізуге тырысады. Алайда онда басты мақсат білім болып табылады, ал ойын – оқушыларды тек сергіту үшін қолданылады.

Ал кейбіреулер үшін, теледидар, керісінше сергектік беретін құрал, ол мәдениетті тарату және адамның еркіндікке шығуына көмектесетін, қажетті ақпаратқа, шедеврге, саяхаттарға қол жеткізетін дәнскер болып табылады. Теледидар жайлы, ол – қуаныш көзіне айналған, қартайған уақыттағы алданыш, отбасылық қатынастарды берік ететін, адамдарды жақындасғыратын, жастардың бос уақытын жандандыратын ең керекті құрал деген түсінікті ұстанатындар бар.

Біздің ортақ мәдени сарынға қарай жылжып отырғандығымыз сөзсіз, ал бұл тұста сананың стандартталуынан сақтану қажеттігі сөзсіз. Ертенгі күннің мәдениеті кітаби болмайды. Кітап басу ісі басталған уақыттан бері адам ойы белгілерді, символдар мен әріптерді тірек етіп дами түсті. Бүгінгі күні ол толықтай бейнеге арқа сүйеніп отыр. Осы орайда адамның интеллектуалдық қабылдау дәрежесі төмендеп, адамдардың қабылдау түйсігін әлсіреп бара жатыр ма деген мәселе туады. Алайда, теледидарда үнемі жандандырушы, қосымша бояма беруші мүмкіндік әрқашан болады, алайда бұл толғандыратын мәселе болып қалып отыр. Себебі теледидар бізге ақпарат берудің маңызды құралы ретінде біздің санамызға өз бағдарламаларын орнату арқылы бізді басқару мүмкіндігін алып отыр.

Манипуляциялауға бағытталған кез келген бағдарламаның маңызды операцияларының бірі аудиторияны жаулап алу, өзінің жеткізесі деп отырған басты хабарламасына назарды аударту, кейіннен сол хабарламаға сендіру. Алғашқы қадам – аудиториямен байланыс орнату, ол үшін көптеген қызықтыру шаралары жүргізіледі, ол мысалы үшін қызықты фильм және спорттық жарысты тамашалау уақытының арасында жүргізілетін жарнама түрінде де болуы мүмкін.

Ал енді теледидар «тауарына» қатысты айтатын болсақ, экранның көмегімен бізге ұсынылатын теле-өнім – бұл рухани еліткіш. Заманауи қоғам адамы теледидарға тәуелді болып отыр. Оның гипноздайтын ықпалы соншалық, адам өзінің ақпарат пен сергуге деген қажеттілігінен артық уақытын теледидар алдында өткізіп алуы мүмкін. Соңғы жылдарда жүргізілген өлшем нәтижелері бойынша, орта американдық отбасы, әсіресе балалар теледидардың алдында 7 сағаттан астам уақытын өткізеді екен, сол үшін кейде басқа қажетті қызметтерін (оқу, театрға бару, спорт, достармен кездесу және т.б.) құрбан етіп отырады. Телекөрсермендердің әр түрлі категорияларына жүргізілген көпжылдық зерттеулер адамдардың теледидар экранына тікелей тәуелділігін анықтады. 1977 жылы бір американдық газет эксперимент жүргізді, ол кездейсоқ таңдалған 120 отбасының әрқайсысына бір ай бойы теледидар көрмеулерінің ессесіне 500 доллар ұсынды. Олардың ішінде 93 (78%) отбасы бұл ұсыныстан бас тартты.

Адам телесбағдарламалардың өзінің психикасы мен мінез-құлқына ықпал ету сипатын толық бағалай алмайды. Ол тіпті теледидардың өзене зиянды ықпалын байқаған күннің өзінде оны көруді тоқтатпайды. Сондықтан да нарықтық экономика мен либеральды қоғам жағдайында теледидар өнімін нарыққа бақылаусыз жібермеу керектігі туралы мәселе туып отыр. Мемлекет тұтынушылардың еркіндігін сақтай отырып, бұл нарыққа шектеулер қоюы, яғни қарапайым тілмен айтқанда цензураға алуы тиіс. Егер мемлекет бұл нәрсені жасамаса, онда ол белгілі бір себептермен осы мақсатқа мүдделес болып отырғандығы, мұны тіпті жемқорлық деп атауға да болады. Бұл жемқорлықтың мәні мынада, ТД өзінің қоғамдық сананы манипуляциялау қызметін жүзеге асыру үшін мемлекетке «төлем жасайды» деген сөз [4, 216].

Олардың ішінде біреуі бұғаудан босанып жоғарыға, сыртқа қарай ұмтылады. Сонда оның көзін күн сәулесі қарықтырады. Сосын бірте-бірте көзі үйренсе бастайды да, шынайы өмірге, күн мен жұлдыздарға тоймай көз салады. Өзінің жолдастарына көмектесу, өзінің көрген әлемі жайлы айту мақсатында ол үңгірге қайта оралады». Бұдан әрі Платон олардың жүздесуінің қалай жүретіндігі туралы айтады. Жолдастарына жеткен қашқын оларға шынайы әлем жайлы айтқысы келеді, алайда ол қараңғылықта ешнәрсені көре алмай қалады, қабырғадағы көлеңкелерді қиындықпен ажыратады. Ал мұнда отырған тұтқындар ол туралы үңгірден қашып бүкіл ой-санасын жоғалтып, соқырға айналды деп ойлады. Кейін ол басқаларды бұғаудан босап, жарық әлемге шығуға көндіре бастағанда, жолдастары оған сенудің орнына, одан қауіптеніп өлтіріп тастайды».

Телеэкран – бұл ерекше технология, ал теледидар – әлсуметтік институт. Оның көрсерменге ықпалы осы теңеулер арқылы түсіндіруге болады. Егер демократия рухына сүйенетін болсақ, онда ешкім адамды үңгірде тұсаулап сақтай алмайды. Платон ол адамдардың қандай бұғаумен тұсауланғанын нақты айтпайды. Ол мүмкін темір бұғау болар, мүмкін есірткіге әуестік бұғауы ма? Егер теледидар адамды экранға тұсау арқылы оның еркіне зиян келтіргені анық болса, онда есірткі саудасына орнағылған мемлекеттік бақылау тәртізді, теледидарға да қоғамдық бақылау орнату (цензура) қажеттілігі туады.

Бүгінгі күні адамдардың телеэкранға тәуелділігі жалпыға ортақ мәселеге айналды. Кейбіреулер мұндай тәуелділіктің дамуы соншалықты, тіпті денсаулыққа зиян жеткізуі де мүмкін. Алдымен педагогтар мен дәрігерлер, одан соң саясаткерлер ата-аналарға өз отбасында демократияны ұмытып авторитарлы режимде балаларын қатаң бақылауға алуды ұсынады. Теледидар жаратып отырған тұсаудың бар екендігі факт, ал теледидардың қоғамдық бақылаудан азаттығы туралы тезис демократияға қайшы келеді. Алайда бұл мүдде басым көпшіліктің мүддесіне қарама-қарсы. Бұл тұста теледидардың өзі «тұтқындарының» санасына құйып отырған ақпарат макмұны жайлы айтылған жоқ. «Жоғары таптағы» теледидар сиқырлаушы ортаны жаратып адамды өзіне тұсаулап алуда. Ал осыдан бірер жыл бұрын ұсынылатын «көңілсіз» теледидар әлдеқайда зиянсыз еді.

Еліміздегі жағдайға тоқталып өтетін болсақ, қазақ теледидарының жастар бағдарламасы насихат құралы ретінде өнер, әдебиет, мәдениет, ғылым жаңалықтарын халық қажетіне асыруда еңбек сіңіруде. Ал теледидардың ықпал ету қуатынан келіп шығып алдымызға қойылатын мақсат – еліміздің идеяларын дамытып, ұлттық мүдделерді, игі дәстүрлерді, туған ел алдындағы перзенттік борышты жастардың санасына сіңіре беру үшін олардың ықыласын аударарлықтай тартымды хабарлар ұйымдастыру жастарға арналған саяси, мәдени және көңіл-көтерерлік сапалы бағдарламаларды жасау.

Жастар және ұрпақ тәрбиесі қай заманда болсын маңызды. Қиын бала қашанда кездеседі, қазіргі ақпарат асу, өлтіру туралы көркем фильмдерден көз ашпаған жеткіншектен болашақта не күтуге болады? Бүгінгі жас жасар баладан бастап, жасөспірімге дейін «Наруто» (ниндзя) деген кейіпкерді пір тұтып, әр түрлі белгілер бейнеленген темірі бар қара ленталарды басына, білегіне, мойнына тағынып алды. Қолдарының бір-бір «қунай» (қанжар іспеттес), көшеде бір-біріне сілтесін, «Наруто» болып жүргені. Ал оларды Алшамыс батыр, Қамбар батыр болып ойнауына ықпал ету біздің отандық теледидардың, ата-ананың ұлттық тәрбиесінің еншісінде. Қазақ батырларының қару-жарағының «қунайдан» кем түспейтіндігі балаға ұғындыруымыз қажет. Баланың санасына соншалықты сіңген осы «Наруто» көгілдір экраны көрсетілді. Осыдан, қазақ балаларын осында елірткіп, оларға үлгі болып үлгерген кейіпкердің жас көрсермендер назарына теледидар арқылы жеткізіліп, ықпалының күшті болғанын байқауға болады. Сондықтан

3. балаларға арналған ұлттық телеөнімдерді осылай пәрменді етіп жарату қажеттілігі өзектілігі басым мәселе ретінде бірнеше сала мамандарының алдында тұруы қажет.

Келтірілген мысалдардан көрерменге әсер ету механизмінің мәні біреу, яғни телекөрерменнің тіршілік ету және таным кеңістігінің манипуляциялық қуаты бар телеөнімдермен толтырылуы. Бұл тұста жарнама, фильм және телесериал секілді экрандық өнімдердің медианарықта алып қызығушылықты тудырып, басты табыс факторына айналғандығын түсіне отырып еліміздің медианарығындағы өнімдердің сапасы мен мазмұнына көңіл бөлу қажет. Телефильм, телебағдарлама және осы секілді экрандық мәдениет өнімдері нарықтық экомиканың «тауары» болып табылатындықтан тек бұл мәдениеттанудың ғана емес, мәдениет менеджментінің де зерттеу пәні болып табылатыны сөзсіз.

1. Харрис Р. Психология массовых коммуникаций. – СПб: Нева; М.: ОЛМА-Пресс, 2001. – 448 с.

2. Оруэлл Д. 1984. /пер. на рус.яз.В. Гольцпева/ – Москва, 1989. – 132 с.

3. Разлогов К. Экран как мясорубка культурного дискурса // Языки культуры: Взаимодействия. / Сост. В. Раинович. – М., 2002. – 400 с.

4. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. – Москва, Алгоритм. – 2000. – 688 с.

Бекболат А.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің

мәдениеттану мамандығының I курс магистранты

Ғылыми жетекшісі: филос.ғ.д., профессор **Исмагамбетова З.Н.**

МЕДИАМӘДЕНИЕТТІҢ ВИРТУАЛДЫ ӘЛЕМІНДІГІ АДАМНЫҢ ЖАҢА МҮМКІНШІЛІКТЕРІ

Қазіргі әлем мәдениеттің жаңа үлгісіне өтуі – ақпараттық мәдениеттің – басым жағдайда мәдениеттің рухани-дүлдiк қасиеттерiн тiлдiк және тiлiн тасмалдаушы, интерактивтi коммуникативтi-ақпараттық аумағының пайда болуымен байланысты.

Аудивизуальды медиамәдениеттің жылдам дамуы адамның және тұтасымен алғанда, қоғамның дүниетанымының өзгеруіне жол ашады, әлем бейнесіндегі өзгерістерді дүниеге әкеледі. Бұл өзгерістердің бір сипаты «қоғамның виртуалдануы» болып табылады. Виртуальдық шындықты құрастырумен байланысты симуляциялық технологиялық басымдылық көрсетті. Виртуалдану үдерісін тек қана компьютерлендіру нәтижесі деп емес, адамның тарихи дамуы тұрғысынан зерделеу қажет. Ноосфераның ең жоғарғы калпы ретінде ноосфераның виртуалдануы үдерісімен жасалған нәрсе – бұл бейнелі әлемдердің жиынтығынан тұратын коммуникацияның көптеген түрлерінің желілік, сандық шоғырлануына негізделген жаңа коммуникациялық жүйенің өнімі.

1977 жылы Д.Дикстра, Д.Джеффрис, А.Миллер Д.Лукастың «Жұлдызды әскерлер» фильмінде алғаш рет қолданылған камераның қозғалысын электронды бақылау жүйесін әзірлегендігі үшін «Оскар» сыйлығымен марапатталды. Жаңа «виртуальды шындық» – дағдылы жағдайда құрастыру мүмкін емес әсерлі декорациялар өмірге осылай келді: ғаламшараралық кемелердің самғауы мен жарылыстары, лазер сәулесімен жекпе-жекке шығу, тылсым ұшқыш аппараттардың әуе шайқастары және т.б. Лукас негізін салған арнайы әсерлер өндіретін фирма «Ғажайыптардың кинематографиялық дүкені» деп аталады. Ол бұл фирманың өнімдерін «Империя жауап соққысын береді» және «Джидайдың оралуы» киноларында пайдаланды және өзінің досы әрі серіктесі С.Спилбергтің «Индиана Джонс» және «Юра дәуірінің» паркі» атты бірқатар киноөнімдеріне осы құралдар арқылы қолғабыс берді.

Виртуальды шындықты осы терминнің заманауи және жалпыланған ұғымында алып қарастыратын болсақ – бұл шынайы жағдайды ақпараттық технологиялар көмегі арқылы құрастыру. Әлеуметтік философия сөздігінде оған төмендегідей анықтама беріледі: «Виртуальды, виртуал, виртуальды шындық (лат. virtual – ықтимал, ағылш. virtuality – қатысты, әлеуетті) – а) түсірілген, бірақ әлі көрсетілмеген; ең жоғары дамыған сезімдегі түйсік және жүзеге асуға қабілетті нәрсе; б) уақыт пен кеңістіктегі дискретті заттар мен құбылыстардың заттай болмысына қарама-қарсы объективті заттардың немесе субъективті бейнелер болмысының заттық емес түрлері... Виртуал – бұл адам санасында «жоба – ақпарат» және «өзектің мақсатты себебі» мәндерінде дерексізденетін тіршілік сәтi ретiндегi «мүмкіндік»... Айналымға өзінің мазмұны бойынша қос мәнді «виртуальды шындық» термині енді. Егер «шынайылық» ұғымының аясында сезімдік-құбылыстық әлем, материалды пішіндер әлемі, тығыз заттар әлемі ұғынылатын болса... онда бұл термин – мәңсіз, өйткені виртуальды анықтама бойынша ең жоғары дамыған сезімтал, «шынайы емес»... Бірақ «виртуальды шындықтың» тағы да бір мәні бар, ол бойынша американдық телевизиялық киноленталарды тудырушылар алға шығады: бұл қандай да бір ойдағы жүзеге аспаған немесе өздігінен табиғи жолмен жүзеге асатын мүмкіндіктерді (дерексіз немесе нақтылы) таңбалық-графикалық пішінде жасанды жолмен жүзеге асыру... Осы үшінші мәнінде – яғни «жасанды жүзеге асырылатын мүмкіндік»